

Населення України продовжує зменшуватися

Належність до європейських тенденцій може мати як позитивні, так і негативні форми й наслідки. До українських позитивів можна назвати найвищий серед пострадянських країн рівень громадянських свобод, зокрема свободи совісті. А от негативом є те, що Україна ще не досягла економічного добробуту Європи, але вслід за європейцями народжує менше, ніж потрібно для відтворення населення. Під час Другої світової війни українці втратили 14 мільйонів осіб, а історичного максимуму населення – 52,2 мільйона жителів – досягли 1993 року. Зараз населення України продовжує знижуватися, і цей процес потроху зростає усю другу половину ХХ століття. За роки незалежності Україна втратила близько 10 мільйонів мешканців. Демографи по-різному оцінюють таку ситуацію.

Олександр Гладун – завідділу демографічного моделювання та прогнозування Інституту демографії та соціальних досліджень імені Михайла Птухи Національної академії наук України: «Демографічна ситуація, демографічна структура, вони є базовими для життя і розвитку країни. Наприклад, менше дітей – менша проблема в дитячих садочках, дитячих закладах і тд. Старіші населення це зовсім інша структура хвороб, структура причин смерті, тобто інших лікарів треба готувати. Це вплив на ринок праці тому що залежно від того якого віку скільки працівників це і робочі місця і складність професій».

Експерти виділяють три основні фактори демографічного спаду. Це високий рівень міграції, низька народжуваність, високий рівень смертності. Вважають, що істотна частка демографічних утрат пов'язана з трудовою еміграцією українців.

Олексій Позняк – завідділу міграційних досліджень Інституту демографії та соціальних досліджень імені Михайла Птухи Національної академії наук України: «Україна на сьогодні є

донором робочої сили. Якщо брати тих людей які виїхали за кордон з метою трудової діяльності в різні періоди, то моя оцінка десь приблизно 2,3 мільйони, інші науковці дають оцінки до 3х мільйонів можливо трішки вище».

За словами Ірини Курило, низька народжуваність теж не є основною проблемою демографічної кризи, оскільки Україна в цьому показнику близька до середньоєвропейських цифр. Науковиця зазначає, що головна проблема – це висока смертність населення.

Ірина Курило – завіддiлу досліджень демографічних процесів та демографічної політики Інституту демографії та соціальних досліджень імені Михайла Птухи Національної академії наук України: «У нас демографічна криза полягає в поєднанні депопуляції з незадовільним станом здоров'ям, низькою тривалістю життя, яка детермінована, в свою чергу, економічними чинниками рівнем життя».

На демографічну ситуацію впливають різні чинники: економічні умови, захищеність населення, політична направленість держави, наприклад, у Китаї і Японії, де на порівняно невеликих площах проживає величезна кількість людей, політика держави спрямована на зниження народжуваності. Основне гасло цих країн: «Одна сім'я – одна дитина». Але одним з найважливіших чинників, які впливають на відтворення населення, є проблеми довкілля та умови життєдіяльності.

Олександр Гладун – завіддiлу демографічного моделювання та прогнозування Інституту демографії та соціальних досліджень імені Михайла Птухи Національної академії наук України: «Є соціально-економічна політика, яка впливає на демографічну ситуацію. Що це означає? Чому за опитуваннями люди почали народжувати менше й сім'ї, шлюби укладають пізніше? Це три чинники: це економічна ситуація – заробітна плата; житлова проблема – щоб створити сім'ю і десь щоб діти жили окремо; соціальна інфраструктура для підтримки дітей сім'ї і осіб похилого віку».

У післявоєнний час трансформувалися життєві звички та цінності українців. Протягом ХХ століття Україна стала індустріалізованою країною із системою кваліфікованих робочих місць, обов'язковою шкільною та доступною середньопрофесійною та вищою освітою, безкоштовним медичним обслуговуванням і високою мобільністю населення. Українки більше не бачать у ранньому заміжжі та народженні багатьох дітей свою основну життєву мету. Кожне покоління українських чоловіків частіше здобуває висококваліфіковані посади, переїздить із сіл у міста і готове докладати більше зусиль для досягнення високих окладів і кар'єрного росту. Відкриття кордонів 1991 року ніби підняло шлюз, і багато наших співвітчизників поповнили ринки праці в Росії, Німеччині, США, Ізраїлі та інших країнах. Безвізовий режим зробив Євросоюз бажаною метою для сотень тисяч молодих людей. Водночас гарні кліматичні умови та російськомовне населення України десятиліттями збирали сюди пенсіонерів з більшості радянських республік. Ця риса характерна для всієї східної Європи.

Ігар Тишкевіч – експерт програми міжнародної і внутрішньої політики “Українського інституту майбутнього”: «Україна і регіон східної Європи загалом вони знаходяться в так званій демографічній ямі. Справа в тому що якщо подивитись на піраміду структури населення то ми маємо цікаво картину що вона на піраміду не схожа, вона схожа на ялинку це означає що в нас дуже відносно багато людей віком 55+ і дуже-дуже мало молоді до 20 років. Ми вже маємо, що один працюючий тягне на собі одного пенсіонера своїми податками».

За допомогою графіку вікової структури населення України ми можемо побачити вікові зміни з 1989 року до 2017. На графіку видно, що народжуваність за цей час сильно впала, а категорія пенсіонерів потужно росте, і на 2017 рік прошарок громадян, які мають народжувати дітей, є значно меншою, ніж частка пенсіонерів і тих, хто у найближчу декаду досягне пенсійного віку.

Олександр Гладун – Завідділу демографічного моделювання та

прогнозування Інституту демографії та соціальних досліджень імені Михайла Птухи Національної академії наук України: «В нас зараз 21-22% це люди старші пенсійного віку за прогнозами через 15-20 років їх буде приблизно третина».

Добре, що літні українці живуть довше. Погано, що працездатне населення залишає країну. Звичайно, багато хто із заробітчан передає гроші на батьківщину, але ці кошти йдуть не на податки, а лише піднімають купівельну здатність населення.

Олексій Позняк – завідділу міграційних досліджень Інституту демографії та соціальних досліджень імені Михайла Птухи Національної академії наук України: «Приблизними, грубими оцінками 25 мільйонів для українців критична чисельність населення. За такою чисельністю населення, в нас дійсно можуть виникнути обезлюднені території, а обезлюднена територія, ще й придатна для життя це територія, яку державі буде важко контролювати і там може процвітати організована злочинність, оселитись нелегальні емігранти не бажані для держави, тобто це так, але поки що ми далеко знаходимось до цієї межі».

Україна також є транзитною зоною для мігрантів з інших країн, які хочуть потрапити до Євросоюзу. Та й всесвітній приріст населення такий великий, що навряд чи в східній Європі відкрита міграційна політика, яку веде Україна, спустошить її території. Розв'язання демографічної кризи одне – розвиток економіки країни, тобто привабливі робочі місця та життєві перспективи.

Ігар Тишкевіч – експерт програми міжнародної і внутрішньої політики “Українського інституту майбутнього”: «В Україні потрібні зміни і зміни вони не бувають легкими треба пройти деякі випробування є певна подушка безпеки – це тіньова економіка, це не панацея, а проте вона може допомогти протягом року-двох, якщо вивести хоча б половину тіньової економіки, білу заробітну плату, податки. Друге, саме економічні змін не розмови про реформи, а реальні реформи. Далі стимулювати ріст заробітної плати. Але знову ж таки, збільшилися заробітну

плату без змін в економіці просто нереально».

Чи має ця ситуація турбувати когось, крім урядовців? Що може зробити кожний з нас? Універсальна відповідь така: берегти здоров'я, не вкорочувати собі віку шкідливими звичками і зміцнювати сімейні стосунки. Люди хочуть жити краще, й відкрите суспільство спонукає їх користуватися вищими окладами за кордоном.

Костянтин Анікеєв, Віктор Кармазенюк, Київ, "Вісті надії"